

Berachot Sources 50

רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן כו

כּו אתמר הביאו לפניו תאנים וענבים בתוך הסעודה אמר רב [הונא] טעונין ברכה לפנייה ואין טעונים ברכה לאחריהם וכן אמר רב נחמן ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפנייה בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא^(מ) פת הבאה בכיסנין בלבד^(ז) ופליגא דרבי חייא דאמר רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל^(ס) ויין פוטר כל מיני משקה ואף על גב דפליגא עליה בפת ביין ליכא דפליג עליה והלכתא כוותיה ביין

רבינו יונה מסכת ברכות דף כט עמוד א

ופליגא דרבי חייא דאמר פת פוטרת כל מיני מאכל ויין פוטר כל מיני משקין אף על פי שהאמוראים אינם חולקין עם התנאים בא להשמיענו כאן שאינם סוברים דברי רבי חייא בזה והפת אינה פוטרת כל מיני מאכל כדחזינן הכא שצריך לברך לפניו בפת הבא בכסנין אבל במה שאמר יין פוטר כל מיני משקין לא נדחו דברי ר' חייא וכיון שבירך על היין אפילו שותה כמה משקין אחרים א"צ לחזור ולברך עליהם דברכת היין פוטרת לפנייהם ולאחריהם:

מרדכי מסכת ברכות פרק כיצד מברכין רמז קלו

(*)תוס' כשאדם קובע עצמו על היין כגון פורים או בברית מילה אז היין פוטר ע"כ לשון תוס' פ' כל הברש (קיא א) וה"ר יוסף פ' דשאר משקין פשיטא ליה דאין פת פוטרתן ולא פריך רק מיין דחשיב ליה הבא מחמת הסעודה משום דמיגרר גריר ומתאוה לאכול על ידו ומי שמברך על המים יברך על כל פעם ופעם דחשיב נמלך ובה"ג פוסק דמאן דשתי מיא בגו סעודתא מברך זימנא קמייתא ותו לא:

וששאלתם אם אני רגיל לברך על המים באמצע הסעודה וכתבתם ששמעתם בשם דודי ה"ר יום טוב כי הא דפריך הכא יין נמי נפטריה פת דווקא ביין שייך לאקשוויי הכי משום דזיין אבל מים דאין פת פוטרתן לא קשיא (ליה) מידי משום דלא זייני כדמוכח במתני' (עירובין כו ב) דהאומר קונם כל הזן עלי מותר במים ומלח ומשמע דסובר דשאר משקין דזייני יותר ממים פת פוטרתן ועל דבריו אלה קשה לי הלא יין פוטר כל מיני משקה אף על פי שעיקר ברכתו בורא פרי הגפן ולא שייכא מידי לשאר משקין וא"כ אין הטעם תלוי בכך אלא כמו שיין פוטר כל שאר מיני משקה לפי שבעיקר המשקה ישתה יין והוא ראש לכל שאר משקין לכך הוא עיקר לענין ברכה והם טפלים לו כמו כן פת לפי שעיקר סעודתו מפת חשובה עיקר לענין ברכה וראיתי כתוב דלהכי מקשה תלמודא גבי יין טפי מגבי שאר משקין דשאר משקין לא חשיבי באים מחמת סעודה כמו יין שמחמת כח יין אדם מתאוה לאכול וכבר הייתי סבור שמטעם זה [*דאמרינן לעיל מים אין מיזן זיין] היה אומר ה"ר יוסף שעל המים צריך לברך בתוך הסעודה אבל שאר משקין לא לפי שחשובים באים מחמת הסעודה כמו יין אבל עתה ראיתי שמשוים שאר משקים למים לברך באמצע הסעודה וכתב ה"ר יוסף שכך המנהג והביא ראיה שכן נמצא בה"ג דמאן דשתי מיא וחמרא ושיכרא מברך זימנא קמייתא ותו לא ** ולדידיה כל משקין הם כדברים הבאים בתוך הסעודה ופת פוטרתן:

שער הציון סימן קעד ס"ק ה

(ה) ט"ז בשם מרדכי [ובודאי דאפילו לא קבע, דהא לדידה אין בזמן הזה קבע ליין]. ואף דמלבוש משמע דהשולחן ערוך מיירי בדקבע על היין, וכן מצדד בעולת תמיד וכן הסכים בנשמת אדם לדינא, הרבה אחרונים חולקין על זה, הלא המה השיירי כנסת הגדולה ואליה רבה ושל"ה בספר עמק ברכה, וכן המגן אברהם לקמן בסוף סעיף קטן י"א [ועיין בפרי מגדים באשל אברהם סימן ר"ח אות א'], ודרך החיים בהלכות קידוש והגר"ז כולם הסכימו דבהו לפניו מהני אף כשלא קבע על היין, וכפשטות דברי המרדכי, וכן משמע בביאור הר"מ בנעט על המרדכי אות ק"ד, עיין שם, דבקבע על היין אין צריך שיהיו המשקין לפניו בשעת ברכה, ובדלא קבע מהני כשהו לפניו. ובאמת בפירוש רבנו חננאל המובא בתלמיד' רבנו יונה ובתוספות רבנו יהודה ובאור זרוע גם כן לא מזכר כלל ענין קביעות, רק שהיה היין והמשקין לפניו ואז הכל נטפלים לו, עיין שם [ואפשר לומר עוד דגם הרשב"א שכתב בדקבע על היין, גם כן כוונתו דבזה פוטר אף שלא היו המשקין אז לפניו, אבל בהו לפניו מודה דאין צריך קבע, וכדמשמע מפשטות דברי המרדכי, ודלא כמו שכתב בנשמת אדם, דלדידה בלא קבע לא מהני אף כשהו אז המשקין לפניו]:

באור הלכה סימן קעד

סעיף ב

* יין פוטר כל מיני משקין - ולפ"ז השותה קאו"ע אחר שתיית יין א"צ לברך עליו ואף על הצוקע"ר שנוטל בפיו למתק השתיה ג"כ א"צ לברך דהוא נטפל להקאו"ע והקאו"ע להיין [ת' ח"ס או"ח סימן מ"ז] ועיין בח"א בכלל נ"ה בנשמת אדם

שכתב דאינו פוטר אא"כ שתה תחלה ואח"כ לקח הצוקע"ר בפיו דאם יהנה תחלה מן הצוקע"ר לא יהיה טפל להמשקין ודעתו שם דיותר טוב שיקח תחלה מעט צוקע"ר ויברך עליו ויכוין לפטור המשקין עי"ש טעמו. ודע דהא דיין פוטר כל מיני משקין היינו אפילו לא כוון בעת ברכתו לפטור אותם אלא בסתמא אפ"ה אמרינן דממילא נטפלים לו ועיין בח"א ובנ"א שכתב דדוקא בשותה יין בקביעות אבל לא בשותה כוס אחד או ב' ואין בדעתו למשוך עצמו ביין וכ"ש כשמקדש ושותה רק כמלא לוגמיו דלא מהני לפטור המשקין אפילו היו המשקין לפניו בשעת ברכה. והנה אף שבמשנה ברורה סתמנו שלא כדבריו מפני שהרבה אחרונים חולקין ע"ז וסוברין דאפילו בלא קבע לשתות יין ג"כ מהני לפטור שאר משקין כשעומדין לפניו בשעת ברכה מ"מ נראה דאין להקל רק כששתה עכ"פ כמלא לוגמיו שהוא שיעור חשוב דמייטבא דעתיה דגם לענין קידוש כמה גדולי ראשונים סוברין דאינו יוצא בפחות ממלא לוגמיו כמבואר בסימן רע"א סי"ד בביאור הלכה עי"ש ואף שאנו מקילין בדיעבד וסוברין דשיעור כולם מצטרף למלא לוגמיו היינו רק לענין לצאת ידי מצות קידוש אבל לא דלהוי זה הטעימת משהו שיעור חשוב שיהיו כל המשקין ששותה אחריו טפלין לו. והנה מדברי הדה"ח שהעתיקתי דבריו במ"ב [לענין המסובין שלא טעמו מן הכוס שצריכין לברך על המשקה ששותין] מוכח דעתו דס"ל דאפילו בטעימת כל שהוא מן היין סגי לפטור עי"ז שאר המשקין ומ"מ לדינא צ"ע וכנ"ל ונכון לכתחלה שמי שירצה לפטור שאר המשקין ישתה עכ"פ מלא לוגמיו [ובלא"ה יש ליזהר בזה כמ"ש בסי' רע"א סי"ד] ואם לא שתה מלא לוגמיו יבקש לאחד שלא טעם כלל מן הכוס שיפטרנו בברכה על המשקין או שיברך על מעט צוקע"ר לפטור המשקין:

משנה ברורה סימן קעד ס"ק ג

(ג) כל מיני משקים - ובלבד [ה] שיהיו לפניו על השלחן בשעה שברך על היין [דאלו לא היו לפניו בשעת ברכה אף שהביאו המשקין לפניו בשעה שעמד עדיין היין לפניו לא מהני וצריך לברך עליהם] ויש מקילין אפילו לא היו לפניו [ו] ורק שהיה דעתו עליהם וכ"ז בשלא קבע עצמו לשתות יין ורק כוס זה בלבד אבל אם קבע לשתות יין הסכימו [ז] כמה אחרונים דפוטר אפילו המשקין שלא היו לפניו בשעת ברכה כיון שבאו לפניו עכ"פ בעוד שהיין לפניו [ואם באו לפניו אחר גמר שתיית היין צריך לברך על המשקין כ"כ מהר"מ בנעט בביאורו אם לא שהיה דעתו על המשקין קודם גמר השתייה] ולכתחלה טוב יותר לעולם [ח] שיהיו שאר המשקין לפניו בעת ברכתו על היין. ודע שאם קידש על היין והוציא אחרים בברכתו אם לא טעמו מכוס של קידוש ורוצים לשתות שארי משקין אף שהיו לפניו בשעה שברך על היין [ט] צריכים לברך על המשקין כי הטעם שייך פוטר הוא משום שכל המשקים טפלים לו וכשאינו שותה לא שייך טעם זה ועיין בבה"ל מה שכתבנו עוד בענין זה:

שלטי הגבורים מסכת ברכות דף לב עמוד א

והשותה מים ויין זה אחר זה נראה דאם שתה היין תחלה למ"ד דיין פוטר כל מיני משקין ברכה מעין שלש פוטרת ואם שתה מים תחלה אפשר דצריך לברך על כל אחד ואחד לפניו ולאחריה:

רבינו יונה מסכת ברכות דף כט עמוד ב

יין גורם ברכה לעצמו פירש"י ז"ל מתוך חשיבות שמקדשים עליו מה שאין כן בשאר דברים שעל ידם תבוא ברכה אחרת וכ"ת גם על הפת מקדשים י"ל דהכי קאמר יין נמי גורם ברכה לעצמו שמקדשים עליו כמו שמקדשים על הפת ועוד שעל היין מבדילין ואין מבדילין על הפת. ור"ח פירש יין גורם ברכה לעצמו שפוטר שאר משקין שאם בירך על היין ושתה אח"כ משקין אחרים אין צריך לברך (אחריהם) כלל לא לפנייהם ולא לאחריהם שברכת היין שברך ויברך לבסוף פוטר המשקין ששתה בנתיים. שאע"פ שאין הלכה כר' חייא שאמר פת פוטרת כל מיני מאכל גבי יין הלכה כמותו ויין פוטר כל מיני משקין וזה פי' נאה אלא שאין הלשון מורה עליו. ורבינו שמואל מרומרוג ז"ל פירש דיין גורם ברכה לעצמו שעל כל שאר הדברים אין מזכירין בברכה שם האילן עצמו אלא בורא פרי העץ סתם והיין יש לו זה החשיבות שאנו אומרים בו ברכה פרטית ומזכירין הגפן בפירוש:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף מא עמוד ב

א' הכי יין נמי, כלומר דיין נמי מחמת סעודה הוא בא דלשרות המאכל בא.

יין הוא גורם ברכה לעצמו, פרש"י ז"ל בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו אף על פי שלא היו צריכין לשתות, ולפי פירוש זה מים שאדם שותה בתוך הסעודה אינן טעונין ברכה דאף הן מחמת סעודה הן באין לשרות המאכל, וכן אמרו שהיה נוהג רש"י ז"ל ורבינו תם ז"ל וגדולי הצרפתים ז"ל, ויש מפרשים יין גורם ברכה לעצמו כלומר השתייה היא גורמה ברכה לעצמה לפי שהאכילה והשתייה שני ענינים ואי אפשר לשתיהן להיות כאחת, וכתב הראב"ד ז"ל דלפי זה הפירוש אפילו שתית מים נמי בעי ברכה, ויש לזה מסעד מעט מדאמרינן בשותה מים לצמאו לאפוקי היכא דחנקתיה אומצא הא אחריתי אפי' בתוך אכילה בעי ברכה ע"כ. ואינו מחוור בעיני דמהתם ליכא למשמע מינה מידי דהא דלא דייקין מההיא

למעוטי שותה בתוך הסעודה היינו משום דאף השותה מים בתוך הסעודה לצמאו הוא שותה מפני שהאכילה צמאתו, והילכך אפילו תמצא לומר דשותה בתוך הסעודה פטור מלברך א"א למעוטי מינה דההיא שותה מחמת סעודה, אלא טעמא משום שברכת הפת פטרה לה מחמת טפלה שהמים טפלה היא לפת דלשרות היא באה, ויש עוד מחמירין לברך עליה בכל פעם ופעם משום דסתמא נמלך הוא בשתייתם בכל פעם דאין קובע עצמו על שתייתם וכמו שהוא חייב לברך על היין בתוך ימי החול על כל כוס וכוס במקום שאין שם יין מצוי מיהא, ודברי רש"י ור"ת ז"ל נראין עיקר, והא דאמרינן יין פוטר כל מיני משקין לאו במשקין הבאין בסעודה קאמר דמשקין הבאין בסעודה אינן טעונין ברכה כלל כדאמרן, אלא בקובע עצמו לשתות קאמר שאז טעונין ברכה אלא שהיין פוטרן.

חדושי הרא"ה מסכת ברכות פרק ו - כיצד מברכין

שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאים בתוך סעודה מחמת סעודה אין טעונין ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם אמר להם הואיל ופת פוטרן. פי' לאו מדין טפלה דלא חשיב ולא מיקרי טפלה כלל אלא בשנאכל עמו כגון דברים הבאים ללפת הפת, הא כל היכא דלאו הכי לא מקרי טפלה, אלא הכי קאמר הואיל ופת פוטרן דפת עיקר סעודה ופת חשיב וכדאי לפטור את כלן בשבאין מחמת סעודה לפי שהוא עיקר סעודה לכל אדם לכל דברים הבאים אחריו מחמת סעודה.

אי הכי יין נמי. דודאי יין מחמת סעודה וצרך סעודה הוא בודאי, וכל שכן שראוי לעשותו כטפלה לפת לענין להפטר בברכתו.

יין קובע הוא ברכה לעצמו. פירש מורי רבנו ז"ל לפי שהוא חלוק לעצמו שזה מאכל וזה משקה זו אכילה וזו שתיה ואף על גב דודאי שתיה שבתוך המזון אכילה הוא הינו לגבי שתיה דעלמא, לפי שזה דהינו יין שבתוך המזון בא לשרות וצרך אכילה הוא, אבל לגבי אכילה גופה ודאי שתיה הוא ושתייה חשיבא ולפיכך טעון ברכה לעצמו, ומיהו הינו הוא לענין ברכה שלפניו אבל לענין ברכה שלאחריו לא אלא כולן ענין אחד הם אכילה ושתייה שכלן משביעין, ואפי' יין שלאחר המזון פטור הוא בברכת שלש משום דזיין כדאיתא לעיל.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף מא עמוד ב

אמר להם הואיל ופת פוטרן. פירוש לא מדין טפלה דלא מיקרי טפלה כלל אלא כשנאכל עמו כגון דברים הבאים ללפת הפת אבל כל היכא דלאו ללפת לא מיקרי טפלה. אלא הכי קאמר הואיל ופת פוטרן משום דפת הוא עיקר ופת חשוב והוא כדאי לפטור את כולן כשבאין מחמת סעודה דאף על גב דלאו טפלה עשאוהו כטפלה לפי שפת עיקר סעודה לכל אדם כנגד כל דבר שיבא אחריו מחמת סעודה. ואקשינן אי הכי יין נמי. פירוש דיין נמי מחמת הסעודה הוא וצורך סעודה בודאי וכיון שכן ראוי לעשותו כטפלה לפת לענין שיפטר בברכתו. יין קובע הוא ברכה לעצמו. פירוש לפי שהוא דבר חלוק לעצמו שזה מאכל וזה משקה. ואף על גב דשתיה דבתוך המזון אכילה היא הינו לגבי שתיה דעלמא לפי שזה בא לשרות וצורך אכילה אבל לגבי אכילה גופה ודאי שתיה הוא ושתייה חשיבא ולפיכך טעון ברכה לעצמו. ומיהו הני מילי לענין ברכה שלפניו אבל לענין ברכה שלאחריו לא אלא כולן ענין אחד הן דאכילה ושתייה כולן משביעין. ואפילו יין שלאחר המזון פטור הוא בברכת שלש דהא אמרינן לעיל דאי לאו משום טעמא דלא קבע אינש סעודתיה עליה עדיף מפת דהוא סעיד ומשמח. וכיון דכן יוצא הוא בברכת שלוש ואפילו לכתחלה:

מרדכי מסכת ברכות פרק כיצד מברכין רמז קלו

הכי יין נמי נפטריה פת דודאי מחמת הסעודה אתי וליפטריה פת משמע דפשיטא ליה דשאר משקין דפת פוטרן וכן היו נוהגין ר"ת ור"י שלא לברך על שום משקה בתוך הסעודה חוץ מיין וכן היו נוהגין בצרפת: (*תוס' כשאדם קובע עצמו על היין כגון פורים או בברית מילה אז היין פוטר ע"כ לשון תוס' פ' כל הבשר (קיא א)) וה"ר יוסף פי' דשאר משקין פשיטא ליה דאין פת פוטרן ולא פריך רק מיין דחשיב ליה הבא מחמת הסעודה משום דמיגרר גריר ומתאוה לאכול על ידו ומי שמברך על המים יברך על כל פעם ופעם דחשיב נמלך ובה"ג פוסק דמאן דשתי מיא בגו סעודתא מברך זימנא קמייתא ותו לא:

וששאלתם אם אני רגיל לברך על המים באמצע הסעודה וכתבתם ששמעתם בשם דודי ה"ר יום טוב כי הא דפריך הכא יין נמי נפטריה פת דווקא ביין שייך לאקשוויי הכי משום דזיין אבל מים דאין פת פוטרן לא קשיא (ליה) מידי משום דלא זייני כדמוכח במתני' (עירובין כו ב) דהאומר קונם כל הזן עלי מותר במים ומלח ומשמע דסובר דשאר משקין דזייני יותר ממים פת פוטרן ועל דבריו אלה קשה לי הלא יין פוטר כל מיני משקה אף על פי שעיקר ברכתו בורא פרי הגפן ולא שייכא מידי לשאר משקין וא"כ אין הטעם תלוי בכך אלא כמו שז"ל פוטר כל שאר מיני משקה לפי שבעיקר המשקה ישתה יין והוא ראש לכל שאר משקין לכך הוא עיקר לענין ברכה והם טפלים לו כמו כן פת לפי שעיקר סעודתו מפת חשובה עיקר לענין ברכה וראיתי כתוב דלהכי מקשה תלמודא גבי יין טפי מגבי שאר משקין דשאר משקין לא חשיבי

באים מחמת סעודה כמו יין שמחמת כח יין אדם מתאוה לאכול וכבר הייתי סבור שמטעם זה [*דאמרינן לעיל מים אין מיזן זיין] היה אומר ה"ר יוסף שעל המים צריך לברך בתוך הסעודה אבל שאר משקין לא לפי שחשובים באים מחמת הסעודה כמו יין אבל עתה ראיתי שמשוים שאר משקים למים לברך באמצע הסעודה וכתב ה"ר יוסף שכך המנהג והביא ראיה שכן נמצא בה"ג דמאן דשתי מיא וחמרא ושיכרא מברך זימנא קמייטא ותו לא ** ולדידיה כל משקין הם כדברים הבאים בתוך הסעודה ופת פוטרין:

תוספות הרא"ש מסכת ברכות דף מא עמוד ב

אי הכי יין נמי נפטרי' פת. פי' שהוא כדבר הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה לפי שאי אפשר לאכילה בלא שתיה, ומטעם זה נמי פוטר כל מיני משקין כדפרישית לעיל, אבל בה"ג כתב שיש לברך על המים תוך הסעודה, ופי' ה"ר יום טוב הטעם דכי פריך הכא יין נמי נפטריה פת דוקא מיין שייך לאקשווי משום דזיין אבל מים דלא זייני כדאמרינן בנדרי (עירובין ל' א') דהאומר כל הזן עלי מותר במים ומלח אין הפת פוטרין, ולא נהירא שהרי יין פוטר כל שאר מיני משקין אף על גב דברכת בורא פרי הגפן לא שייכא מידי לשאר משקין אלא לפי שיין הוא ראש לכל מיני משקין הוא עיקר לענין ברכה וכולן טפלין לו, וכן נמי כיון דפת הוא עיקר סעודה והמשקין אינן באין אלא בשבילו הפת פוטרן אף על גב דלא זייני דמים נמי עיקרן באים מחמת הסעודה כדאמרינן (ב"ק צ"ב ב') וכלן פת של שחרית וקיתון של מים מבטלתן, וי"א שיש לברך על המים באמצע סעודה על כל פעם ופעם דנמלך הוי שאין אדם שותה מים אלא לצמאו, ולא מסתבר לי כלל כי יודע הוא שאי אפשר לו לאכול בלא שתיה ואינו מסיח דעתו משתיה כל זמן שהוא אוכל, והרוצה להסתלק מן הספק קודם נטילת ידים ישב במקום סעודתו ויברך על המים אדעתא לשתות כל זמן הסעודה.

שאני יין הואיל וגורם ברכה לעצמו. פר"ח שהוא פוטר כל מיני משקין וזהו גורם ברכה לעצמו כשיש יין ושאר משקין לפניו חשיבותו גורם לו ברכה לפטור האחרים, וכיון דחשיב כולי האי אינו נפטר בברכה (שלאחריו) [של אחרים].

ורשב"ם פי' גורם ברכה לעצמו דמתחלה כשהיה בענבים ברכתו בורא פרי העץ ועילויו חשיבותו גורמת לו ברכה לעצמו לברך עליו בורא פרי הגפן, כיון דחשובה היא אין לבטלה משום ברכת הפת.